

Hii ni Nakala ya Mtandao (Online Document)

BUNGE LA TANZANIA

MKUTANO WA ISHIRINI

Kikao cha Thelathini na Nane - Terehe 29 Julai, 2005

(Mkutano Ulianza Saa Tatu Asubuhi)

D U A

Spika (Mheshimiwa Pius Msekwa) Alisoma Dua

HOTUBA YA RAIS YA KUWAAGA WAHESHIMIWA WA BUNGE

SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, kabla hatujaanza ningependa kutambua kuwepo katika ukumbi huu wa Bunge kwa Mheshimiwa Mzee Rashid Mfaume Kawawa, Waziri Mkuu wa Kwanza wa nchi hii. Kwa sababu ya hali yake hatukuweza kumpandisha juu kwenye *gallery* ya Spika. *(Makofi)*

TAARIFA YA RAIS

SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, kwa mujibu wa kanuni zetu inapofika siku ya Mheshimiwa Rais kuhutubia Bunge hili inabidi nilitaarifu Bunge rasmi. Sasa naomba kutoa taarifa, kwamba leo tarehe 29 Julai, 2005 Mheshimiwa Rais imempendeza aje kuhutubia Bunge hili. Kwa ajili hiyo nitasitisha Shughuli za Bunge mpaka hapo atakapokuja na kuja kwake ni saa 4 kamili asubuhi. Kwa hiyo, nasitisha shughuli za Bunge hadi saa 4, hapa katikati tutaomba Waheshimiwa Wabunge tumpokee Mheshimiwa Rais kama kawaida yetu katika ngazi zilizopo mbele ya Ukumbi wa Bunge. Sasa shughuli za Bunge zinasitishwa hadi saa nne kamili asubuhi.

(Saa 03.04 asubuhi Bunge lilifungwa mpaka saa 04.00 asubuhi)

(Saa 04.04 asubuhi Bunge lilirudia)

(Hapa msafara wa Spika na Mheshimiwa Rais uliingia ndani ya Ukumbi wa Bunge)

SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, kama nilivyowaarifu mapema kwamba leo ndio siku ambayo alipangiwa Mheshimiwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kulihutubia Bunge. Sasa napenda kutambua kuwepo kwa Mheshimiwa Rais katika Ukumbi wa Bunge kwa madhumuni hayo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Rais Benjamin Mkapa, alituhutubia katika ukumbi huu kwa mara ya kwanza miaka 10 iliyopita na hapa katikati ametuhutubia mara nyingi, leo yuko hapa kutuaga. Hotuba atakayoitoa inaitwa *State of the Nation Address*, kwa hiyo, ndio namna yake ya kufanya majumuisho ya utawala wake wa miaka 10. Kwa hiyo, naomba tuwe

watulivu kumsikiliza, itakuwa hotuba ndefu kidogo lakini ni kwa sababu ni majumuisho ya kipindi cha utawala wake.

Sasa ninayo heshima kukuomba Mheshimiwa Rais, uzungumze na Waheshimiwa Wabunge, karibu. *(Makofi)*

**HOTUBA YA RAIS WA JAMHURI YA MUUNGANO WA
TANZANIA, MHESHIMIWA BENJAMIN WILLIAM MKAPA, AKIAGANA NA
BUNGE LA JAMHURI YA MUUNGANO
WA TANZANIA NA KULIVUNJA,
UKUMBI WA BUNGE, DODOMA 29 JULAI, 2005.**

RAIS WA JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA: Mheshimiwa Spika, wakati umefika, kwa mujibu wa Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, kuvunja Bunge hili ili kutoa nafasi kwa Uchaguzi Mkuu mwingine kufanyika.

Katiba niliyoapa kuilinda, kuihifadhi na kuitetea imeweka ukomo wa vipindi viwili vya miaka mitano mitano vya kuongoza Taifa kwa nafasi ya Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Ikifika mwezi Novemba, 2005 nitakuwa nimefikia ukomo huo na nitampisha Mtanzania mwingine ambaye sote tutashiriki kumchagua. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, hivyo, tofauti na wengi wenu, mimi sitagombea Urais wala Ubunge. Najua wengi wenu mtagombea kutafuta ridhaa ya wananchi kuendelea kuwawakilisha. Nawatakieni kila la kheri nyote mtakaojitosa tena kwenye uwanja wa mapambano ya kisiasa. Najua mawazo yenu wakati huu yako Majimboni, lakini naomba mnisikilize kwa makini. *(Makofi/Kicheko)*

Wale ambao, hamgombei tena ninakupongezeni sana kwa utumishi mrefu kwa wananchi, mkiwa Wabunge na wengine Mawaziri. Kwa niaba ya wananchi ninakushukuru sana kwa kazi nzuri mlioifanya na kwa kuonyesha mfano bora wa uongozi wa kupishana kwa kuamua, kwa ridhaa yenu, ili kutoa nafasi kwa wengine nao wawatumikie wananchi na mawazo mapya yaingie humu Bungeni. Kwa kufanya hivyo mnasadia sana kujenga na kuimarisha misingi ya demokrasia, uwajibikaji na maendeleo. Ahsanteni sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, kabla sijavunja Bunge lako Tukufu ninayo mengi sana ya kushukuru. Shukrani zangu za kwanza ni kwa Mwenyezi Mungu, ambaye kwa rehema zake ametuhifadhi, akatupa afya ya mwili na akili na kutupa uhai na uwezo wa kuwatumikia Watanzania wenzetu. Tunamshukuru Mwenyezi Mungu pia kwa maisha ya utumishi wa wenzetu katika Bunge hili ambao wametangulia mbele ya haki. Tuungane sote kuzidi kuwaombea kwa Mwenyezi Mungu aziweke roho zao mahali pema peponi Amina.

Mheshimiwa Spika, shukrani zangu za pili ni kwako binafsi. Ujuzi, uzoefu, uwezo, uhodari, umakini na umahiri wako katika kazi ya Spika unajulikana vema ndani na nje ya Bunge hili, ndani na nje ya nchi yetu na umeiletea Taifa letu heshima kubwa kwenye Jumuiya ya Madola na kwingineko. Umeongoza vema, kwa haki na usawa,

Bunge la vyama vingi vya siasa na kujipatia heshima kutoka pande zote za Bunge hili, upande wa Chama Tawala na upande wa Kambi ya Upinzani; upande wa Serikali na upande wa Wabunge wa kawaida. Umewasaidia Wabunge, hasa wale wapya, kuelewa wajibu wao na taratibu na kanuni za Bunge la vyama vingi. Ninakushukuru sana kwa kufanikisha mageuzi haya ya kisiasa nchini, hususan ndani ya Bunge hili Tukufu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, nimekuja kuwashukuru Waheshimiwa Wabunge wa vyama vyote, kwa ushirikiano mkubwa uliowezesha mabadiliko na mageuzi makubwa ya kisiasa na kiuchumi katika nchi yetu katika miaka karibu kumi sasa ya uongozi wangu. Bila wao kupitisha sera, sheria na Bajeti zilizopendekezwa na Serikali, mafanikio yanayohusishwa na Serikali ya Awamu ya Tatu yasingepatikana. Kusema kweli mafanikio hayo yametokana na ubia mzuri uliopo kati ya Serikali na Bunge. Ninyi Waheshimiwa Wabunge mnayo kila sababu ya kujihusisha na kujivunia mafanikio hayo. *(Makofi)*

Ninakushukuruni kwa ushirikiano uliowezesha mabadiliko ya Katiba ninayoamini yanapanua demokrasia, ikiwemo kwa kuongeza idadi ya wanawake katika Bunge, kuanzisha Tume ya Haki na Binadamu na Utawala Bora na uimarishaji wa haki za binadamu. Tumepiga hatua kubwa kwenye masuala hayo, ingawa nakiri bado kazi inapaswa kuendelea.

Kupitia Bunge hili sheria 599 zimerekebisha na kuchujwa na hatimaye zikabaki 418 tu. Miongoni mwa sheria zilizofutwa au kurekebisha ni zile 40 zilizobainishwa na Tume ya Nyalali ambazo 29 kati yake ndizo zilizo ndani ya mamlaka ya Bunge hili. Aidha, kupitia Bunge hili Miswada ya sheria zaidi 210 imepitishwa na kusaidia kuimarisha utawala bora, kuleta na kufanikisha mageuzi ya kiuchumi, kisiasa na kijamii na kusaidia utekelezaji wa Serikali na kurutubisha umoja na utaiifa wenu.

Mheshimiwa Spika, kuhusu Bunge, chini ya uongozi wako, ambao sifa zake nimekwishazitaja, Bunge hili limeendelea kuwa tulivu na makini. Tofauti na nchi nyingine, hapa sijasikia mmerushiana makonde au kutukanana. Wengi miongoni mwa Waheshimiwa Wabunge wamedhihirisha kuwa hapa ni mahali pa kushindanisha mawazo ya kuendeleza maslahi ya wananchi wote bila ubaguzi. Narudia ninachokisema mara kwa mara. Upinzani si uadui na nguvu ya hoja inayoridhiwa inaweza kutoka upande wa vyama vyote. Kama kiongozi wa chama cha CCM lazima nitambe kuwa tuna ridhaa ya wananchi. Lakini yatakuwa majigambo yasiyokuwa na maaan kudai kuwa CCM peke yake ndio wenye ukiritimba wa fikra. *(Makofi)*

Lakini kutokana na ukweli huo huo, lazima pia vyama vya upinzani walete mawazo mapya na wasibaki kujibu au kupinga tu kila kinachosemwa au kutendwa na Serikali ya CCM. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, maana kama nilivyowahi kusema, hatuwezi sote kufikiri sawa, Mwenyezi Mungu hakutuumba hivyo. Tukikubaliana kwa kila kitu ina maana wengine wetu hawafikiri vya kutosha na kama alivyosema mwanasayansi wa *millenium* iliyopita Albert Einstein: “Nimekwisha kumdharau afuatiliaye tu mawazo ya wengine

kama vile mtu afuataye amri kwenye gwaride. Huyo amepewa ubongo kwa makosa, maana kwake yeye uti wa mgongo ungetosha.” (Makofi/Kicheko)

Mheshimiwa Spika, kwa upande wetu, Serikali imejitahidi kuweka mazingira bora ya Bunge hili kutimiza wajibu wake kwa Taifa. Nitataja baadhi tu ya yale tuliyoweza kuyafanya.

1. Tumenunua jengo hili kwa ajili ya Bunge kwa shilingi 9.9 bilioni na jengo jipya na kubwa zaidi linaendelea kujengwa hapo nje. Ofisi ndogo ya Dar es Salaam imepanuliwa na kukarabitiwa na ofisi ya Bunge Zanzibar inajengwa;

2. Huduma za utafiti kwa Wabunge zimeanzishwa, sambamba na maktaba ya kisasa yenye majarida , vitabu, kompyuta na huduma za *internet*;

3. Bunge limewezeshwa kiumuundo kwa kuanzisha Kamati za Kudumu za Kisekta ambazo zinajadili Miswada, maazimio ya kuridhiwa na Makadirio ya Bajeti za Wizara kwa uwazi zaidi. Utaratibu wa kusikiliza maoni ya wananchi (*Public Hearing*) ulioanzishwa unatoa fursa kwa Wabunge kusikiliza hoja na maoni ya wananchi kabla ya kuamua mambo mazito yenye maslahi makubwa kwa Taifa;

4. Bunge limewezeshwa kuchapisha kumbukumbu za kila siku ndani ya muda wa saa 24 na kuziweka kwenye Tovuti ya Bunge iliyoanzishwa katika kipindi hiki cha Serikali ya Awamu ya Tatu;

5. Mahusiano ya Bunge letu na Mabunge mengine yameirishwa, mafunzo mengi yameimarishwa, mafunzo yametolewa kwa Wabunge na Watumishi wa Ofisi ya Bunge, ikiwemo kupitia safari za nje za Wabunge na Watumishi hao; na

6. Maslahi ya Wabunge yameboreshwa, bila shaka hii ni sababu mojawapo ya wasomi na wanataaluma wengi kujitokeza kuwania Majimbo mnayoyawakilisha ninyi hivi sasa. (Makofi/Kicheko)

Mheshimiwa Spika, mojawapo ya mambo tuliyofanya katika miaka hii 10 iliyopita ni kuongeza idadi ya wanawake kwenye nafasi za maamuzi kwenye nafasi za maamuzi kwenye uongozi. Tumepitisha marekebisho ya 14 ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania yanayotaka asilimia isiyopungua 30 ya Wabunge wawe wanawake. Kwa hali halisi, idadi hiyo itafikiwa tu iwapo Wabunge wa Majimbo ambao ni wanawake watakuwa si chini ya asilimia 15. Kwa hiyo, nawahimiza wanawake wajitokeze kwa wingi kugombea kwenye Majimbo, nawahimiza wapiga kura wawachague. (Makofi/Vigelegele)

Lengo la Umoja wa Afrika ni kufikia uwiano wa asilimia 50. Ili kufikia kiwango hicho na hata ili kuwa na uhakika wa asilimia 30, itabidi katika Bunge lijalo kutazama upya utaratibu wa kuwapata Wabunge wanawake. (Makofi/Vigelegele)

Mheshimiwa Spika, katika hotuba yangu ya kwanza kwa Bunge, tarehe 30 Novemba 1995, nilichambua hali ya nchi na kuelezea malengo ya Serikali ya Awamu ya

Tatu katika nyanja mbalimbali, ikiwemo Siasa, Uchumi, Huduma za Jamii, Ulinzi na Usalama na Ushirikiano wa Kimataifa. Wanaojipanga kutathmini *record* ya utekelezaji wa ahadi na matarajio ya awamu yangu, nawaomba warejee tena kuisoma hotuba ile. Katika hotuba hii ya mwisho kwenu nawajibika kuainisha japo kwa muhtasari tu, mafanikio yaliyopatikana.

Mheshimiwa Spika, katika siasa, tofauti na hali ilivyokuwa mwaka 1995, mfumo wa demokrasia ya vyama vingi sasa umezoeleka na kuimarisha. Upinzani baina ya vyama vya siasa ni jambo la kawaida hivi sasa. Serikali imeweka mazingira mazuri ya vyama kuanzishwa na vile vyenye Wabunge hupewa ruzuku ya Serikali ili viweze kuhimili gharama za uendeshaji. Idadi ya vyama vya siasa imeongezeka kutoka 13 mwaka 1995 hadi 18 mwaka 2005. Natamani ongezeko hili lingeshiria uboreshaji na ukomavu wa demokrasia. Sina uhakika kama hivyo ndivyo, lakini nina uhakika kuwa ongezeko hilo ni kielelezo cha uhuru wa kisiasa, ambalo nalo peke yake ni jambo jema. (*Makofi*)

Tangu 1995 tumefanya chaguzi kadhaa ambazo nyingi na kwa ujumla, zilikuwa za amani na utulivu, uhuru na haki na siku hadi siku, uchaguzi hadi uchaguzi, tumeendelea kutumia uzoefu wetu na uzoefu wa wengine kuboresha mfumo na utaratibu wa uchaguzi katika demokrasia ya vyama vingi. Tunakwenda mbele, haturudi nyuma, tunapokosea tunajisahihisha, tupatapo tatizo hatukati tamaa, tunashirikiana kutafuta ufumbuzi. Miongoni mwa hatua tulizochukua na tunaendelea kuzichukua ni hizi zifuatazo:-

1. Tulifika Muafaka baina ya vyama vya CCM na CUF wa mwaka 2001, ambao utekelezaji wake karibu unakamilika. Juhudi zinaendelea hivi sasa, kwa kushirikiana na vyama vyote vya siasa vyenye usajili kamili, kuandaa Muafaka wa Kitaifa kwenye mambo ya kisiasa na hatimaye kwenye mwelekeo wa kiuchumi na kijamii;

2. Juhudi zinaendelea hivi sasa baina ya vyama vyote vya siasa vyenye usajili kamili kukubaliana juu ya maadili ya uchaguzi huru na wa haki;

3. Tumeanzisha na kukamilisha kazi ya kuandaa Daftari la Kudumu la Wapiga kura;

4. Tumeongeza uwazi kwenye mchakato wote wa kupiga na kuhesabu kura. Tumeanzisha matumizi ya masanduku yanayonyesha ndani na kura zinahesabiwa pale zinapopigiwa, mbele ya wawakilishi wa vyama;

5. Tumepunguza sana utegemezi wa Serikali kwa wahisani kwenye kugharamia uchaguzi. Hivi sasa tunahimili wenyewe sehemu kubwa ya gharama za uchaguzi, jambo ambalo ni kielelezo cha uhuru wetu kwenye jambo la msingi kama hili la uchaguzi; na

6. Vyombo vya habari vina nafasi kubwa katika kupanua uhuru wa maoni, ikiwemo kwenye mambo ya kisiasa. Katika miaka 10 iliyopita idadi ya magazeti ya kila siku imeongezeka kutoka 22 hadi 42; magazeti ya kila wiki kutoka 67 hadi 171 na vituo vya redio kutoka viwili hadi 63. Ongezeko hili karibu lote ni la vyombo vya habari binafsi na hata vile vya Serikali vinahitaji kutoa fursa sawa kwa vyama vyote vya siasa.

Ninachoomba ni kuwa tunapoelekea kwenye Uchaguzi Mkuu, vyombo hivyo vya habari viwe makini, vinavyozingatia kwa ukamilifu maadili ya uandishi wa habari na kutenda haki kwa watu wote na vyama vyote. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, Serikali ya Awamu ya Tatu imepanua sana uhuru wa wananchi na ndiyo inavyopasa. Haitoshi kuwa na nchi huru. Lazima wananchi nao wawe huru, lakini ndani ya mipaka iliyowekwa na Katiba na Sheria. Baadhi ya wanaharakati wa haki za binadamu wanapenda kutumia Taifa la Marekani kama kigezo cha uhuru wa raia na haki za binadamu sina ugomvi nao, ila nawakumbusha kuwa Rais wa nne wa Marekani, James Madison, aliyeshiriki kuandika Katiba ya Taifa hilo alisema; “Uhuru unaweza kuhatarishwa na matumizi mabaya ya uhuru, kama vile unavyoweza kuhatarishwa na matumizi mabaya ya madaraka.” Hivyo tunapochunguza hisia za uzembe wa Serikali kuheshimu mipaka ya madaraka tusipuuze hata kidogo hatari inayoweza kuikabili nchi yetu tukipuuza tabia zinazojitokeza za kutumia vibaya uhuru tulionao. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, kuhusu Utawala Bora, Serikali ya Awamu ya Tatu imeonyesha kwa vitendo dhamira na utashi wa kisiasa wa kuboresha utawala. Sheria zimetungwa, kanuni zimewekwa na uwazi umeongezwa katika shughuli za Serikali kwa lengo hilo. Tumeanzisha Tume ya Haki za Binadamu na Utawala Bora. Tumeanzisha pia Tume ya Maadili ya Viongozi. Tunajitahidi kuboresha mawasiliano baina ya Serikali na wananchi. Ndio maana kila mwisho wa mwezi ninazungunza moja kwa moja na wananchi kuhusu masuala muhimu kwao, kuhusu maamuzi mbalimbali ya Serikali na sababu zake. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, tangu mwanzo kabisa wa Serikali ya Awamu ya Tatu nilisema kuwa sera yangu ni uwazi na ukweli, nikawaambia viongozi wenzangu kwenye Chama cha Mapinduzi kuwa ni afadhali nichukiwe kwa kuwa mkweli kuliko nipendwe kwa kuwa mwongo na mlaghai. Watanzania walinielewa, wakaniamini na wakashirikiana nami. Ninawashukuru sana. *(Makofi)*

Hotuba zangu za kila mwisho wa mwezi ni mojawapo ya jitihada zangu za kuhakikisha wananchi wanajua Serikali inafanya nini, kwa sababu gani na kwa faida gani kwao. Mimi ninaamini kuwa si haki hata kidogo kuwaongoza wananchi kwenda wasikokujua au bila kuwaeleza sababu za kwenda huko. Serikali inayojiamini na inayowajibika kwa wananchi, inakuwa wazi kwao, haina sababu ya kujificha. Kiongozi aliyejiridhisha kuwa jambo fulani ni la manufaa kwa wananchi wake hana sababu za kuogopa kuwa mkweli na kueleza kwa nguvu za hoja, kwa nini sera, mikakati na mambo fulani ni ya lazima. *(Makofi)*

Nimeanzisha katika ofisi yangu, Idara ya Mawasiliano na karibu kila Wizara sasa ina afisa mwandamizi ambaye ana jukumu la msingi la kuhakikisha taarifa za shughuli za Serikali zinawafikia wananchi, ikiwemo kupitia kwenye vyombo vya habari. Nilipozindua mfumo na utaratibu huu tarehe 18 Machi, 2003 kule Bagamoyo nilielezea kwa kirefu wajibu wa Serikali kuwasiliana na wananchi. Wajibu huo katika nchi ya kidemokrasia, unatokana na haki ya wananchi kufahamishwa na haki yao ya kusikilizwa,

kwa mambo yanayowagusa au kuwahusu. Wajibu huo wa Serikali kuwa wazi kwa wananchi wake ni jambo la lazima kwa Serikali ya kidemokrasia, si jambo la hiari.

Mheshimiwa Spika, faida mojawapo ya kuwa na Serikali iliyo wazi kwa wananchi ni kuimarisha dhana na dhima ya uwajibikaji na nidhamu katika kazi za Serikali. Tumeanza lakini bado safari ni ndefu. Wengine Serikalini bado wanadhani kila kitu cha Serikali ni siri kali, hata madhambi yao yawe siri. *(Makofi/Kicheko)*

Mheshimiwa Spika, hayo ni makosa makubwa, lakini itatuchukua muda kubadili fikra na mitazamo ya kila uongozi. Lakini lazima twende mbele, kamwe tusirudi nyuma. Serikali ya Tanzania lazima iwe ya wananchi, inayotokana na ridhaa ya wananchi, inayowajibika kwa wananchi na isiyoogopa kuwa wazi kwao. *(Makofi)*

Kwa upana zaidi, tukijumuisha na wanasiasa, lazima sasa tujenge uwezo si wa kuwa wazi zaidi tu, bali pia wa kuelekeza siasa zetu kwenye mambo ya msingi na kutafuta ufumbuzi wa matatizo ya wananchi. Bado tunayo hulka ya siasa za lawama. Tunakuwa wepesi wa kulaumu na wavivu wa kutafiti na kujenga hoja za sera na mikakati mbadala. Siasa zetu bado ni za shutuma, lawama na uhodari wa kusema na kutema cheche, badala ya siasa zinazopimwa kwa matokeo ya kazi na manufaa kwa wananchi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, niliapa kuilinda, kuihifadhi na kuitetea Katiba ya Jamhuari ya Muungano wa Tanzania. Katiba hiyo imeweka wazi mgawanyo wa madaraka na majukumu baina ya Serikali, kwa maana ya Utendaji, Bunge na Mahakama. Katika miaka hii 10 iliyopita si tu nimejitahidi kuheshimu sana mgawanyo huo, bali nimejitahidi kuurutubisha na kuuimrisha na nakushukuru wewe na Mheshimiwa Jaji Mkuu kwa ushirikiano kwa lengo hilo muhimu kwa nchi yetu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, katika muda uliobaki wa uongozi wangu wa Taifa nitajitahidi kuhitimisha au japo kuanzisha, maamuzi mbalimbali ya kuboresha utawala ambayo nisingependa kumbebesha Rais wetu ajaye. Mojawapo ni madai ya wananchi ambayo nilikuwa sijayaamua ya kugawa baadhi ya Wilaya. Maombi ni mengi, Serikali haina uwezo wa kuyakubali yote kwa wakati mmoja.

Kwa kuzingatia mahitaji maalum kiutawala, kiulinzi, kiusalama na ili kuimrisha ujirani mwema mipakani, nimeamua kugawa baadhi ya Wilaya zilizo huko kama ifuatavyo:-

- Wilaya ya Muheza itagawanywa kuwa mbili, Wilaya ya Muheza na Wilaya ya Mkinga;

- Wilaya ya Monduli itagawanywa kuwa mbili, Wilaya ya Monduli na Wilaya ya Longido;

- Wilaya ya Bukoba Vijijini itagawanywa kuwa mbili, Wilaya ya Bukoba Vijijini na Wilaya ya Misenyi;

- Wilaya ya Hai itagawanywa kuwa mbili , Wilaya ya Hai na Wilaya ya Siha;
- Wilaya ya Masasi itagawanywa kuwa mbili, Wilaya ya Masasi na Wilaya ya Nanyumbu;
- Wilaya ya Biharamulo itagawanywa kuwa mbili, Wilaya ya Biharamulo na Wilaya ya Chato; na
- Wilaya ya Dodoma Vijijini itagawanywa kuwa mbili, Wilaya ya Bahi na Wilaya ya Chamwino. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, naagiza utaratibu wa kuzigawa Wilaya hizi uanze mara moja, lakini kuundwa kwa Serikali kutanguliwe na kasi ya wananchi kuchangia ujenzi wa miundombinu na jengo la utawala. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, mojawapo ya mambo niliyosema nitayavalia njuga nilipoingia madarakani ni vita dhidi ya rushwa. Yapo mengine mengi, lakini wapo wanaotaka uongozi wangu utathminiwe kwa kigezo kimoja tu cha rushwa wakidhani sikutimiza ahadi yangu, si kweli. Rushwa bado ipo, kama ilivyo katika nchi zote duniani kwa viwango tofauti, lakini katika miaka 10 iliyopita tumefanya kazi kubwa sana kupambana nayo. *(Makofi)*

Mwanzoni kabisa niliunda Tume ya kuchunguza mianya ya rushwa iliyoongwzwa na Mheshimiwa Jaji Joseph Sinde Warioba, matokeo ya kazi ya Tume hiyo ni kufanyika kwa mabadiliko katika sera, miundo ya taasisi na sheria ili kuziba mianya ya rushwa. Baadhi ya sheria zilizotungwa au kufanyiwa marekebisho ni Sheria ya Utumishi wa Umma Namba 8 ya mwaka 2002; Sheria ya Maadili ya Viongozi Namba 5 ya mwaka 2001; Sheria ya Ununuzi wa Vifaa vya Serikali Namba 3 ya mwaka 2001; Sheria ya Fedha za Serikali Namba 6 ya mwaka 2001; Sheria ya Ardhi Namba 4 ya mwaka 1999 na Sheria ya Ardhi ya Vijiji Namba 5 ya mwaka 1999.

Mkakati wa Kitaifa wa Kupambana na Rushwa ulianzishwa rasmi mwaka 2001 kwa lengo la kuongeza tija, kuboresha mazingira ya taasisi za umma na kuelimisha umma juu ya haki na wajibu wake katika kukabiliana na tatizo la rushwa. Serikali imechukua hatua za kuimarisha Taasisi ya Kuzuia Rushwa (TAKURU) ili iweze kutekeleza majukumu yake inayostahili. Hatua hizo ni pamoja na kuongeza bajeti yake mara 600, kutoka shilingi 15 milioni mwaka 1996/1997 hadi shilingi 9 bilioni mwaka 2004/2005.

Aidha, tumeongeza idadi ya watumishi wa taasisi hiyo kutoka 185 hadi 700 mwaka 2004, baadhi yao wakiwa ni waendesha mashtaka na wapelelezi. Hivi sasa ofisi za TAKURU zimeanzishwa katika mikoa yote na Wilaya 93 za Tanzania Bara ili kusogeza huduma hiyo karibu zaidi na wananchi. Kwa hiyo, tumeongeza bajeti, tumepanua mtandao na tumeongeza uwezo wa utendaji yaani upelelezi, kuendesha mashitaka, kuhamasisha jamii na kutoa ushauri kwa Serikali. Juhudi hizo za Serikali zimewezesha kuchukuliwa hatua mbalimbali kwa waliojikusisha na vitendo vya rushwa. *(Makofi)*

Kati ya Januari, 2002 hadi Juni 2004 miaka miwili iliyopita, watumishi 456 walipewa barua za onyo au karipio, 362 walisimamishwa kazi, 403 walifukuzwa kazi au kustaafishwa kwa manufaa ya umma na 138 walifikishwa katika vyombo vya dola. Kuanzia mwaka 1995 hadi 2004, jumla ya tuhuma 11,434 zilipokelewa na TAKURU na kati ya hizo 9,891 zilifanyiwa uchunguzi. Tuhuma 975 zilipelekwa kwa mamlaka husika ili zichukue hatua kwa watuhumiwa. Jumla ya kesi 367 za rushwa zilifunguliwa mahakamani na kesi 174 zimetolewa uamuzi. Kwa kuwa mapambano ya rushwa si ya Serikali pakee, TAKURU imeanzisha na kukuza ushirikiano na Taasisi Zisizo za Kiserikali zaidi ya 16 Serikali iliongeza kasi ya kuelimisha umma kuhusu vita dhidi ya rushwa kwa njia ya redio, mikutano ya hadhara, semina, vijarida, vipeperushi, magazeti, televisheni, kalenda na michezo ya kuigiza. Jumla ya vipindi vya redio 857 vimerushwa hewani, kalenda 65,200 zilisambazwa kwa wananchi, nakala 205,500 za jarida la rushwa zilichapishwa na kusambazwa. Vipeperushi 30,500, mabango 5,000 na matangazo ya kukemea rushwa 474 yalitolewa magazetini na kwenye televisheni. Jumla ya mada 1,310 za kuelimisha umma zimetolea sehemu mbalimbali. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, wapo Watanzania ambao hawataki kukiri kuwa tumepiga hatua kwenye vita dhidi ya rushwa. Lakini dunia inakiri hivyo. Watafiti wa Benki ya Dunia wameonyesha kuwa katika kipindi cha mwaka 1996 - 2004, Tanzania ndiyo nchi pekee Barani Afrika iliyopiga hatua kubwa kuimarisha utawala bora kwa vigezo vyote vitatu vya sauti na kuwajibika kwa wananchi, utendaji wa Serikali na kudhibiti rushwa. Hali kadhalika hata Shirika la Transparency International linakiri hivyo. Sasa hawa ndani ya nchi ambao hawaoni bila shaka wana lao jambo. Sisemi rushwa imekwisha, natetea rekodi yetu ya dhamira ya wazi na juhudi za wazi za kupambana na rushwa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, nimejitahidi sana wakati wa uongozi wangu kuvunja au haidhuru kupunguza, sifa mbaya zinazohusishwa na wanasiasa. Ni vizuri tuwe wakweli na waadilifu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, wazazi fulani wa makamo walikuwa bado wanaishi na kijana wao wa kiume ambaye alikuwa hajaamua anataka afanye kazi gani. Wazazi wakaamua kumsaidia kuamua kwa kumfanyia mtihani mdogo. Wakachukua vitu vitatu, noti ya shilingi 10,000/-, Biblia na chupa ya pombe aina ya *Whisky*, wakaviweka mlangoni ili kijana wao akifungua mlango tu avione. Wazazi wakajificha waone itakuwaje.

Baba wa kijana yule akamwambia mkewe; “Kijana wetu akichukua fedha, atakuwa mfanyabiashara, akichukua Biblia bila shaka atakuwa Padri na Mungu apishie mbali akichukua chupa ya *Whisky* atakuwa mlevi.” *(Kicheko)*

Baada ya muda, kijana akarudi nyumbani kutoka matembezini. Akafungua mlango na kukuta vile vitu vitatu. Wazazi wakawa wanachungulia kupitia tundu la ufunguo. Kijana akachukua noti ya shilingi 10,000/=, akaingalia kwenye mwanga kujiridhisha kama ni halali, kisha akaitia mfukoni. Halafu akachukua Biblia, akaifungua fungua na kisha akaitia mfukoni. Mwisho akafungua chupa ya *Whisky*, akaonja ili ajiridhishe na ubora wake, kisha nayo akaitia mfukoni. Akaenda chumbani kwake na vitu vyote vitatu. *(Kicheko)*

Wazazi wakabaki wameduwaa. Kisha Baba yake akajipiga kofi kwenye paji la uso na kumwambia mkewe; “Sasa najua. Mwanetu bila shaka atakuwa mwanasiasa!”
(*Kicheko/makofi*)

Mheshimiwa Spika, hiyo ni sifa ya wanasiasa ambayo ningependa sisi Watanzania tusikashifiwe nayo! (*Kicheko/Makofi*)

Mheshimiwa Spika, katika sekta ya uchumi. Mojawapo ya mambo ya msingi kabisa kwenye uchumi wa soko ni kuimarisha uchumi mkuu na kuweka mazingira ya kukuza uchumi na kuhimili ushindani wa Kikanda na Kimataifa. Kwenye Bunge hili Mawaziri wanaohusika wameeleza tuliyoyafanya kwenye miaka 10 iliyopita. Sipendi kuyarejea yote lakini ni lazima niyataje machache tu.

Mheshimiwa Spika, duniani kote pima joto muhimu ya afya ya uchumi wa nchi na mfumuko wa bei. Sisi tumefanikiwa kuushusha kutoka asilimia 27.1 mwaka 1995 hadi asilimia 4.2 mwaka 2004. Sambamba na kushuka kwa mfumuko wa bei, kasi ya ukuaji Pato la Taifa limeongezeka kutoka asilimia 3.6 mwaka 1995 hadi 6.7 mwaka 2004. Akiba ya fedha za kigeni imeongezeka sana. Mapato ya Serikali nayo yameongezeka kutoka wastani wa shilingi 37.4 bilioni kwa mwezi katika mwaka wa fedha 1995/1996 hadi wastani wa zaidi ya shilingi 140 bilioni kwa mwezi katika mwaka wa fedha wa 2004/2005. Tumetumia nyongeza hiyo ya mapato kuboresha mazingira ya kazi Serikalini, maslahi ya wafanyakazi na uwekezaji kwenye maeneo muhimu ya vita dhidi ya umaskini ikiwemo elimu, afya, maji, barabara na Vita dhidi ya UKIMWI, na kugharamia shughuli za asili za Serikali ikiwemo ulinzi na usalama.

Katika jitihada za kuboresha mapato yake, Serikali ilichukua hatua mbalimbali zikiwemo za kisera ili kupanua wigo wa kodi. Baadhi ya hatua hizo ni pamoja na hizi:-

1. Kuboresha mfumo wa kodi na kuwianisha kodi mbalimbali ili kurahisisha utekelezaji. Aidha, kodi nyingine zenye tija ndogo na kero kwa wananchi zimefutwa, ikiwemo kodi ya maendeleo;

2. Usimamizi wa ukusanyaji wa mapato umeimarishwa katika kodi zote ikiwa ni pamoja na kufunga mita za mafuta (*flow meters*) Bandarini Dar es Salaam na ununuzi wa king'amuzi cha makontena (*Container Scanner*);

3. Kuanzishwa kwa Kodi ya Ongezeko la Thamani (*VAT*) mwaka 1998;

4. Kufuta Sheria ya Kodi ya Mapato ya mwaka 1973 na kutungwa kwa Sheria ya Kodi ya Mapato ya mwaka 2004;

5. Kuanzisha Bodi na Baraza la Rufaa Za Kodi mwaka 2000;

6. Kufanya marekebisho ya Sheria ya Mwenendo wa Shughuli za Forodha;

7. Kuziba mianya ya ukwepaji kodi, na kufuta misamaha holela ya kodi; na

8. Kurekebisha viwango vya kodi kila mwaka na vingine kuanzishwa, ili kuvutia uwekezaji, kuvutia watu kulipa kodi kwa hiari.

Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha miaka kumi iliyopita, Serikali pia imeanzisha mageuzi makubwa katika mfumo wa kutayarisha bajeti na uhasibu kwa kuanzisha mfumo wa matumizi ya mtandao wa kompyuta kwa Wizara na Idara za Serikali na Mikoa yote. Mtandao huo umeleta mafanikio makubwa katika matayarisho ya bajeti na usimamizi wa fedha na umekuwa ni mfano wa kuigwa kwa nchi nyingi za jirani na mbali, ambapo zimetuma wajumbe kuja kujifunza kwetu. Aidha, mtandao huo upo vile vile kwenye Halmashauri 32 na utasambazwa kwa Halmashauri nyingine 30 kuanzia mwaka huu wa fedha 2005/2006.

Mheshimiwa Spika, mengi ya haya niliyoyataja hadi sasa hayamalizi umaskini, lakini bila kufanyika juhudi zote nyingine za kupiga vita umaskini haziwezi kufanikiwa. Hatua nilizozitaja zimesaidia kuweka mazingira bora zaidi ya uwekezaji, uzalishaji mali na utoaji huduma na kuwawezesha wananchi wa kawaida kujiendeleza.

Tumejitahidi sana kuboresha mazingira ya kuvutia wawekezaji wa nje na wa ndani. Duniani kote nchi zinashindana kuvutia wawekezaji na kutoa vivutio mbalimbali. Huo ndio ukweli wa dunia ya utandawazi na ndiyo mkakati pekee wenye uhakika wa kuingiza nchini teknolojia ya kisasa, mitaji, ajira na uwezo wa ushindani kwenye uchumi wa soko duniani.

Mheshimiwa Spika, vivutio vya uwekezaji vinatolewa sawa baina ya wawekezaji wa ndani na wa nje, narudia vivutio vya uwekezaji vinatolewa sawa baina ya wawekezaji wa nje na wa ndani. Ninaendelea kuwahimiza Watanzania kutumia vizuri fursa na vivutio vya uwekezaji. Ningependa Watanzania ndiyo wawe wanafaidika zaidi ya ilivyo sasa. Lakini wasipozitumia fursa hizo hatuweza kuwazuia wageni. Maana kama methali moja kutoka Ethiopia isemavyo; “Mtoto wa kwanza akifanya mzaha, wa mwisho anarithi ng’ombe.”(Makofi)

Tangu mwaka 1995 hadi 2004, Kituo cha Uwekezaji kimeidhinisha miradi 2,527 iliyotoa nafasi za ajira karibu 500,000. Asilimia 44 ya miradi hiyo inamilikiwa na wawekezaji wa ndani na ni asilimia 24 tu ndiyo ya wawekezaji wa nje. Uwekezaji huo umesaidia kuongeza uwiano na uwekezaji kwa Pato la Taifa kutoka asilimia 16.5 mwaka 1996 hadi asilimia 21 mwaka 2004.

Mheshimiwa Spika, Kituo chetu cha Uwekezaji kimeshinda Tuzo ya Kituo Bora cha Uwekezaji Barani Afrika baada ya kushindanishwa na vituo vingine 41 Barani Afrika. (Makofi)

Mheshimiwa Spika, katika kutambua umuhimu wa sekta binafsi nchini Serikali ilianzisha Baraza la Taifa la Biashara mwaka 2001 ili kuboresha mashauriano kati ya Serikali na sekta binafsi. Hadi sasa mikutano mitano ya wawekezaji kutoka nje na mitatu ya wawekezaji wa ndani ya nchi, imefanyika chini ya Uenyekiti wangu mimi mwenyewe.(Makofi)

Marekebisho ya Sheria na kanuni mbalimbali zifuatazo zilisukumwa kwa kiasi fulani na mashauriano hayo:-

1. Marekebisho ya kodi, ambapo vituo vya kushughulikia masuala ya kodi vimeanzishwa katika Wilaya 66;
2. Marekebisho ya Sheria ya Ardhi ambayo yamekamilika;
3. Marekebisho katika mfumo wa utoaji leseni za biashara ambayo yanaendelea;
4. Uboreshaji wa mazingira ya biashara nchini ili kuiwezesha sekta binafsi ishiriki kwa kiwango kikubwa zaidi katika uchumi yanaendelea;
5. Kutungwa kwa sheria mpya za ajira na mahusiano kazini; na
6. Kuboresha mazingira ya kufanyia biashara yaani *Business Environment Strengthening Program for Tanzania (BEST)*, ikiwa ni pamoja na kuondoa urasimu na vikwazo vingine kwenye biashara.

Mheshimiwa Spika, Serikali pia inaendelea kuchukua hatua mbalimbali za kuwezesha ukuaji na maendeleo ya sekta binafsi ikiwa ni pamoja na utekelezaji wa mradi wa kuendeleza biashara ndogo na kati. Mpango huu unatekeleza sera ya Taifa ya kuendeleza Biashara Ndogo na za Kati (*MSE Policy*) na unalenga kwenye mambo yafuatayo:-

1. Kuimarisha mazingira ya biashara nchini;
 2. Kujenga uwezo wa rasilimali watu na kuimarisha ushindani wa Makampuni. Kutoa Elimu ya ujasiriamali pamoja na kuboresha Elimu ya vitendo katika vyuo vya ufundi nchini; na
 3. Kuboresha upatikanaji mikopo kwa biashara ndogo na za kati.
- Mheshimiwa Spika, Serikali ya Awamu ya Tatu imechukua hatua kadhaa kuwawezesha wananchi kumiliki uchumi wao. Hatua hizo ni pamoja na:-

1. Kuiboresha Sheria ya Benki Kuu ya mwaka 1995 na ile ya Mabenki na Asasi za Fedha ya mwaka 1991 ili sekta ya Benki itoe mchango mkubwa zaidi katika kuwawezesha wananchi kiuchumi. Kutokana na hatua hiyo, mikopo ya Mabenki kwa sekta binafsi imeongezeka kwa zaidi ya asilimia 30 katika kipindi cha miaka mitatu tu iliyopita. (*Makofi*)

2. Serikali imebuni Sera ya Taifa ya Mikopo Midogo Midogo (*National Micro Finance Policy*) ya mwaka 2001. Taratibu na Kanuni za utekelezaji wa sera hiyo zimekamilika na kuchapishwa.

3. Sheria ya Ardhi ya 1999 na marekebisho yake ya mwaka 2004, yatarahisisha upatikanaji mikopo ya Benki kwa kutumia ardhi kama dhamana.

4. Serikali kushirikiana na Benki Kuu imeendelea kuimarisha mifuko ya udhamini wa Mikopo ya Mabenki kwa ajili ya mauzo ya bidhaa nje ya nchi (*Export Credit Guarantee Scheme - ECGS*). Hadi sasa, mfuko huo una thamani ya shilingi 19.8 bilioni. Mfuko huu umesaidia sana vyama vya Ushirika kununua mazao ya biashara kwa wakulima. (*Makofi*)

5. Serikali imeanzisha Mfuko wa kudhamini mikopo ya Mabenki kwa wafanyabiashara na wawekezaji wadogo. Kiasi cha shilingi. 2.0 bilioni kimetengwa hadi sasa.

6. Mwaka 2003 Serikali ilianzisha Mfuko wa dhamana na uwekezaji (*Unit Trust of Tanzania - UTT*). Kuanzia mwezi Mei 2005 wananchi wengi wameanza kujitokeza kununua hisa za mfuko huu ulio na ruzuku ya Serikali ya asilimia 30 kwa kipande.

7. Tumeanzisha pia mpango wa kurasimisha raslimali na biashara za wanyonge Tanzania. Tunatumia neno wanyonge, lakini ukweli ni kuwa hata miongoni mwenu Wabunge hapa mnazo raslimali ambazo hazitambuliwi kisheria na biashara zilizo nje ya mfumo rasmi wa kisheria. Hali hiyo inawafanya watu wanaonekana maskini na kumbe si maskini kiasi hicho. Utafiti uliofanywa hadi sasa unaonyesha kuwa asilimia 97 ya biashara zote nchini, zipatazo 871,000 zipo nje ya mfumo rasmi wa kisheria na asilimia 86 ya nyumba Mijini, kiasi cha nyumba 1,435,000 zenye thamani ya dola za Marekani 11.6 bilioni zinamilikiwa nje ya mfumo rasmi wa kisheria. Takwimu hizi si vielelezo vya uchumi wa kisasa, ni vielelezo vya uchumi wa kujikimu. Thamani hiyo ni mara 57 ya misaada na mikopo yote ya masharti nafuu mwaka 2002. Mpango huu ukikamilika utawawezesha wananchi kutumia rasilimali zao kama dhamana ya kukopa fedha kutoka Benki za biashara ili kukuza uchumi. (*Makofi*)

8. Serikali imeanzisha Mfuko wa Maendeleo ya Jamii (*TASAF*). Awamu ya Kwanza ya mpango huu iliyohusisha Wilaya 40 za Tanzania Bara na Visiwani imekamilika. Matunda ya mradi huu yanaonekana wazi sehemu mbalimbali nchini. Nilizindua awamu ya pili ya mpango huu tarehe 23 Mei, 2005, Mkoani Mwanza. Awamu hii itahusisha Wilaya zote nchini na wananchi watanufaika na utaalum, fedha na nafasi za ajira ambazo zitatolewa kwa watu wenye vipato vidogo katika shughuli mbalimbali za maendeleo. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, miongoni mwa sekta zilizovutia zaidi wawekezaji wakubwa wa nje na ndani ni madini na utalii. Katika miaka 10 iliyopita zaidi ya dola za Marekani 1.4 bilioni zimewekezwa katika sekta ya madini na migodi mikubwa 6 ya dhahabu imeanza uzalishaji. Hivi sasa Tanzania ni nchi ya tatu Barani Afrika kwa wingi wa dhahabu inayozalishwa, baada ya Afrika Kusini na Ghana. Mwaka 1995 tulizalisha tani 3 tu za dhahabu. Hivi sasa ni karibu tani 50 ongezeko la zaidi ya mara 16 na tunaendelea na hili nataka kulisisitiza, na tunaendelea kuimarisha utaratibu wa kuthibitisha uzalishaji

huo. Mauzo ya dhahabu nje ya nchi yameongezeka kutoka dola 2 milioni mwaka 1997 hadi dola 593.2 milioni mwaka jana, ongezeko la karibu mara 300. *(Makofi)*

Ilani ya Uchaguzi ya CCM ilitutaka tusaidie wachimbaji wadogo. Katika miaka 10 iliyopita wachimbaji wadogo zaidi ya 10,000 walipewa mafunzo kuhusu mbinu za utafutaji na uchimbaji wa madini, kuhifadhi mazingira na mbinu za kupata mikopo kutoka asasi za fedha. Mwaka 2004 kituo cha mafunzo ya kuchenjua dhahabu kilifunguliwa kule Matundasi, Chunya, kwa lengo la kuwapatia mafunzo wachimbaji wadogo. Taratibu za kuanzisha kituo cha mafunzo ya ukataji na kusanifu mawe na vito vya thamani Jijini Arusha zinaendelea. Chuo cha Madini Dodoma kinapanuliwa na kuboresha mitaala yake inayowalenga wachimbaji wadogo, utaratibu umeandaliwa ambapo wachimbaji wadogo wanaoingia mikataba na wauzaji wa vifaa vya uchimbaji mdogo wanasamehewa kodi ya ongezeko la thamani na Ushuru wa Forodha vifaa hivyo vinapoingia nchini na Serikali inashirikiana na Chama cha Wafanyabiashara wa Madini *(TAMIDA)* kuendesha minada ya hadhara ya vito ili kuwapa wachimbaji wadogo bei nzuri zaidi.

Kwa kipindi cha mwaka 1999 na 2004 maeneo yenye ukubwa wa kilometa za mraba 2,892 yalitengwa kwa ajili ya wachimbaji wadogo waliomilikishwa maeneo hayo huko Mererani Kitalu B na D, Wilayani Simanjiro, Mvomero Wilayani Mvomero, Kilindi Wilayani Handeni na Maganzo, Wilayani Kishapu. Mwaka huu maeneo mengine yenye ukubwa wa kilometa za mraba 204 huko Lusahunga, Mabuki na Nyangwale yametengwa kwa lengo hilo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, si kweli hata kidogo kuwa Serikali inawajali wachimbaji madini wakubwa tu. Tunawajali pia wachimbaji wadogo. Si kweli pia kuwa Serikali haijali maslahi ya Taifa. Tunazo sheria na Kanuni bora za hifadhi ya mazingira na tunashindanisha wachimbaji wakubwa kila mwaka na vivutio tunavyotoa vinafanana na sehemu nyingi duniani na vimezingatia haki ya wachimbaji wakubwa kurudisha gharama zao, kulipa mikopo yao na kuwapa wanahisa wao faida, lakini na sisi tupate stahili yetu. Maduhuli ya Serikali kutokana na sekta ya madini yameongezeka mara 53 kutoka shilingi 432 milioni mwaka 1995 hadi shilingi 23 bilioni mwaka jana. Katika miaka mitano tu ya 2000 - 2004 kampuni kubwa za kuchimba madini zimejenga huduma za kijamii zenye thamani ya shilingi 1.5 bilioni. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, pamoja na matatizo ya magonjwa ya mlipuko na ugaidi duniani, utalii umeendelea kukua nchini mwetu kwa wastani wa asilimia 10 kwa mwaka katika miaka 10 iliyopita. Idadi imeongezeka karibu mara mbili kutoka 295,000 mwaka 1995 hadi 582,000 mwaka 2004 na mapato ya fedha za kigeni yakaongezeka karibu mara tatu katika kipindi hicho kutoka dola 258.1 milioni hadi dola 746.0 milioni. Nafasi za ajira kwenye sekta hii nazo zimeongezeka kutoka 96,000 hadi 160,000.

Kwa kadri uchumi unavyozidi kuwa wa soko ndivyo ilivyo lazima kuwa na mfumo imara wa udhibiti ili ushindani uwe wa haki na wateja walindwe. Katika kuhakikisha kuwa wawekezaji wapya ikiwemo kwenye Mashirika yaliyobinafsishwa

wanafuata Kanuni zilizowekwa, Serikali iliunda Mamlaka mbalimbali za udhibiti ambazo ni pamoja na:-

1. Mamlaka ya Udhibiti wa Usafirishaji wa nchi Kavu na Majini (*SUMATRA*) ambayo imekwishaanza kazi.

2. Mamlaka ya Udhibiti wa Mawasiliano Tanzania (*TCRA*) ambayo imekwishaanza kazi.

3. Mamlaka ya Udhibiti wa usafiri wa Anga Tanzania (*TCAA*) ambayo imekwishaanza kazi.

4. Mamlaka ya udhibiti wa maji na Nishati (*EWURA*); na

5. Tume ya Ushindani wa Haki na Mahakama yake ambazo zitakamilika hivi karibuni baada ya nafasi za wajumbe wa Bodi na watendaji wakuu kutangazwa katika vyombo vya habari. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, mwaka 1993 wakati zoezi la ubinafsishaji lilipoanza Tanzania ilikadiriwa kuwa na Mashirika ya Umma yapatayo 400 yaliyokuwa na malimbikizo ya hasara kiasi cha dola za Marekani 452 milioni, ambapo dola 100 milioni zilikuwa ni hasara ya kibiashara na dola 352 milioni zilikuwa hasara iliyotokana na mikopo iliyodhaminiwa na Serikali. Hadi kufikia Desemba, 2004 jumla ya Mashirika 312 kati ya 395 sawa na asilimia 79 yalibinafsishwa na mali 499 ambazo si Mashirika kamili (*Non Core Assets*) ziliuzwa. Tathmini iliyofanywa na mtaalam mwelekezi (*M/s DCDM*) ilidhihirisha mafanikio yafuatayo katika kutekeleza sera ya ubinafsishaji.

1. Kuchangia ongezeko la ukuaji wa Pato la Taifa;

2. Kuchangia ongezeko la makusanyo ya mapato ya ndani kutokana na Mashirika yaliyobinafsishwa kulipa kodi;

3. Kuboreka kwa huduma muhimu kwa wananchi kwa kuiondolea Serikali mzigo wa kutoa ruzuku kwa Mashirika ya kibiashara;

4. Kuingiza nchini teknolojia ya kisasa, ambapo miradi ya rasilimali na teknolojia yenye jumla ya *USD 725.9* milioni imewekezwa katika Mashirika yaliyobinafsishwa katika kipindi cha miaka 10 iliyopita;

5. Kuchangia ongezeko la nafasi za ajira ya moja kwa moja na isiyo ya moja kwa moja;

6. Kupanua sekta isiyo rasmi kwa kuipa nafasi ya kufanya biashara;
7. Kuchangia ongezeko la mauzo ya bidhaa nje ya nchi;
8. Kuongezeka kwa mishahara na posho kwa wafanyakazi katika Mashirika yaliyobinafsishwa;
9. Kuongezeka kwa uzalishaji na ubora wa bidhaa ambazo zinakubalika Kimataifa; na
10. Kuongezeka kwa wawekezaji wazalendo katika uchumi.

Mheshimiwa Spika, mpango wa ubinafsishaji kwa sasa umeelekezwa katika kubinafsisha Mashirika makubwa ya huduma na miundombinu. Baadhi ya Mashirika hayo ambayo ubinafsishaji wake upo katika hatua mbalimbali ni pamoja na Mamlaka ya Bandari Tanzania (*THA*), Shirika la Reli Tanzania (*TRC*), Shirika la umeme Tanzania (*TANESCO*), Shirika la Bima la Taifa (*NIC*) na hisa zilizobaki za Shirika la Simu Tanzania (*TTCL*).

Mheshimiwa Spika, kazi hiyo inatarajiwa kukamilisha mwaka 2007. Nasisitiza, hatubinafsishi miundombinu, tunaikodisha tu kwa mwendesaji binafsi. Hatubinafsishi miundombinu, tunaikodisha tu mwendesaji binafsi. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, hata hivyo, uzoefu wetu wa kubinafsisha uendesaji wa Mashirika makubwa ya miundombinu na huduma umeonyesha haja ya kuangalia upya utaratibu unaotumika. Hivyo nimeunda kamati ya wataalam inifanyie tathmini na kuniletea mapendekezo ya namna ya kuendelea ili malengo ya kubinafsisha yafikiwe. Kubinafsisha ambako hakuleti tija na kuboresha huduma inayotolewa hakukubaliki. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, mengi ya haya tuliyoyafanya ni maandalizi ya uchumi wetu kukua kwa kasi kubwa zaidi hadi asilimia 8 - 10 kwa mwaka. Inawezekana, lakini lazima Watanzania tuamke na kutumia vizuri zaidi mazingira haya ya kisera na kisheria na utajiri mkubwa wa asili aliotupa Mwenyezi Mungu. Kulalamika hakutatufikisha mbali, badala yake wageni na Watanzania wenzetu wachache watatumia fursa hizi kisha tutawaonea wivu na kuwachukia bila sababu ya msingi. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, kazi kubwa iliyo mbele yetu ni kutumia vizuri eneo letu kijiografia ni kuongeza usindikaji na uongezaji thamani wa mauzo yetu nje ya nchi na kisha kudai kwa bidii zaidi fursa za kuuza katika nchi jirani na za mbali.

Mheshimiwa Spika, Serikali ya Awamu ya Tatu imeandaa Mpango Maalum wa Kuharakisha Maendeleo Tanzania (*Tanzania Mini - Tiger Plan 2020*), ambao ni sehemu ya Mkakati wa Kukuza Uchumi na Kupunguza Umaskini.

Mheshimiwa Spika, mpango huu unahusu uanzishaji maeneo maalum ya kuwekeza raslimali na kuvutia vitega uchumi (*Special Economic Zones*) ili kukuza uchumi, kuongeza mauzo ya bidhaa ndani na nje ya nchi na kujibu hitahi kubwa la ajira nchini. Natarajia angalau eneo moja liwe tayari kabla sijaondoka madarakani. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, kote ninakokwenda duniani, viongozi wote wa Serikali na Makampuni ya Kimataifa ninaokutana nao wanakiri kuwa Tanzania sasa iko tayari kupaa kiuchumi. Wakati umefika nasi Watanzania tujue hivyo na kutambua kuwa wakati maji yanakaribia kuchemka si wakati wa kupunguza moto. Tusiwe waoga, nasema tusiwe waoga, tujiamini, maana hiyo ni hulka yetu tuliyoirithi kutoka kwa Baba wa Taifa, Mwalimu Julius Kambarage Nyerere.

Mheshimiwa Spika, kujiamini na kama alivyosema William Shakespeare; “Mashaka ni mhaini, ambaye kwa kutufanya tuogope kuthubutu anatumkoshesha mema.” Ndugu zangu tusikubali kukosa mema, tusiogope kuthubutu na wakati ndio huu na kama Marehemu Mzee Jongo alivyokuwa akisema; “Kijua ndicho hichi, usipouanika, utautwanga mbichi.”

Mheshimiwa Spika, Serikali ya Awamu ya Tatu iliweka upya msukumo katika mapambano dhidi ya umaskini. Tumebuni sera na mikakati ya Kitaifa na kuhakikisha kwamba mapambano dhidi ya umaskini yanakuwa ndiyo lengo na agenda kuu ya Maendeleo ya Taifa. Shughuli zote hizi za kisera na za maandalizi ya miradi na programu mbalimbali, zilifanywa kwa ushirikiano mkubwa na wadau na hivyo kuzifanya ziwe na umiliki mkubwa wa Kitaifa.

Mheshimiwa Spika, baada ya Mkakati wa Kupunguza Umaskini (*PRS*) wa mwaka 2000 kuandaliwa, Serikali kwa kushirikiana na wadau, iliandaa Mpango wa Ufuatiliaji wa Jitihada za Kupambana na Umaskini (*Poverty Monitoring Master Plan*) mwaka 2001. Lengo lilikuwa kupima mafanikio ya utekelezaji wa Mkakati wa Kupunguza Umaskini, kubaini mapungufu na kuchukua hatua zitakazosaidia kuondoa umaskini. Kupitia mfumo huu wa ufuatiliaji, uchambuzi wa tafiti mbalimbali umefanyika na kuonyesha kuwa idadi ya watu wanaoishi katika umaskini imepungua kutoka asilimia 38.9 ya mwaka 1991/1992 hadi asilimia 35.7 mwaka 2000/2001 na idadi ya wanaoishi katika umaskini uliokithiri imepungua kutoka asilimia 21.6 katika mwaka 1991/1992 hadi asilimia 18.7 katika mwaka 2000/2001.

Mheshimiwa Spika, Bajeti ya Serikali ni nyenzo muhimu katika juhudi za Serikali za kupambana na umaskini. Mafanikio yaliyopatikana katika kukuza uchumi, kuongeza

mapato ya Serikali na msamaha wa madeni yalisaidia kuwezesha Serikali kuongeza sana kiasi cha fedha zinazotengwa katika sekta za kipaumbele ili kupiga vita umaskini. Kwa mfano kiasi cha bajeti ya matumizi ya kawaida kinachoenda kwenye Sekta ya Huduma za Jamii kimeongezeka kutoka asilimia 4.6 ya Pato la Taifa mwaka 1999/2000 hadi asilimia 8.3 mwaka 2004/2005; mara mbili na kiasi cha bajeti ya maendeleo kimeongezeka kutoka asilimia 0.5 ya Pato la Taifa hadi asilimia 3.5 katika kipindi hicho. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, upatikanaji wa huduma za maji Vijijini ni moja ya vigezo muhimu katika mkakati wa kuondoa umaskini na kukuza uchumi hapa nchini. Hadi sasa, asilimia 53.47 ya wananchi waishio Vijijini wanapata huduma za maji safi na salama karibu na makazi yao ikilinganishwa na asilimia 42 tu mwaka 1995. Upatikanaji wa maji Mijini nao umeongezeka kutoka asilimia 60 mwaka 1995 hadi asilimia 74 mwaka 2005. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, Serikali ya Awamu ya Tatu ilianzisha Mabadiliko katika Sekta ya Afya kwa lengo la kuboresha huduma zitolewazo na kuondoa kero kwa wananchi, hususan akinamama na watoto ambao ni watumiaji wakuu wa huduma za afya. Uelimishaji na uhamasishaji wa wananchi kuhusu mabadiliko katika Sekta ya Afya, kuunda vyombo vya uwakilishi wa wananchi, yaani Bodi za Huduma za Afya na Kamati za Vituo vya Huduma, umeendelea. Hadi Mei, 2005 Halmashauri 113 zilikwishahamasishwa kuunda Bodi. Hivi sasa Bodi za Huduma ya Afya 62 zimekwishaanza kazi baada ya kuchapishwa katika Gazeti la Serikali na kuzinduliwa rasmi.

Serikali pia imeendelea kuwahamasisha wananchi kuchangia huduma za afya hasa za matibabu. Uchangiaji huo ni kupitia katika Mifuko mbalimbali ikiwemo Mfuko wa Afya ya Jamii (*CHF*), Mfuko wa Bima ya Afya (*NHIF*) na Mfuko wa Afya ya Jamii katika Sekta isiyo rasmi kwa Halmashauri za Mijini (*TIKA*)

Ili kuhakikisha huduma za afya zinatolewa katika majengo na vifaa vyenye viwango vinavyokubalika, Serikali kwa kushirikiana na Wahisani mbalimbali kama vile Benki ya Maendeleo ya Afrika, *OPEC*, *BADEA*, *ABBOT Laboratories*, *JICA* na *CDC* imeendelea na ukarabati na uwekaji wa vifaa katika Hospitali ya Taifa ya Muhimbili, pamoja na upanuzi wa majengo ya wodi za wazazi kwa hospitali zote za Manispaa za Dar es Salaam na majengo kwa ajili ya huduma za uzazi kwa Zahanati 32. *(Makofi)*

Ukarabati huu wa majengo na vifaa umeanza na unaendelea vilevile katika Hospitali za Bugando, Mbeya, *KCMC*, Kibong'oto, Mirembe na Isanga, Taasisi za *MOI* na *Ocean Road*. Mpango huu utaendelezwa vilevile katika Hospitali za Mikoa na Wilaya.

Serikali pia imeimarisha huduma za uhakiki na uchunguzi wa ubora wa dawa, vyakula, vipodozi na vifaa vya tiba kwa kujenga Maabara mpya na ya kisasa ya Mamlaka ya Chakula na Dawa na kupitisha Sheria mpya ya Udhhibiti wa Vyakula, Dawa za

Vipodozi ya mwaka 2003 ambayo imewezesha kuongezeka kwa ufanisi wa udhibiti wa bidhaa hizo.

Serikali imeendelea kununua na kusambaza dawa na vifaa vya tiba kwa Hospitali, Vituo vya Afya na Zahanati zote za umma nchini. Bajeti ya kununulia dawa na vifaa vya tiba imeongezeka kutoka wastani wa Shilingi bilioni 10 kila mwaka. Ilipofika mwaka 2000 hadi wastani wa Shilingi bilioni 30 kwa mwaka kufikia mwaka 2004, ikiwa ni ongezeko la asilimia 200. Ule uhaba wa dawa uliokuwepo miaka ya 1990 haupo tena. *(Makofi)*

Serikali imeendelea na juhudi za kusogeza huduma za afya karibu na wananchi ili kuwaondolea kero ya kuzifuata mbali na makazi yao. Hospitali zimeongezeka kutoka 194 hadi 220 na Vituo vya Afya kutoka 343 hadi 433 kati ya mwaka 1995 na 2004. Zahanati zimeongezeka kutoka 3,832 mwaka 1995, hadi 4,622 mwaka 2005. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, najua Waziri wa Afya amekwishiambia Bunge lako Tukufu kuhusu mafanikio kwenye Sekta ya Afya katika miaka 10 iliyopita. Lakini napenda nirudie machache ambayo mimi yananipa faraja sana.

1. Kumekuwa na kupungua kwa wazi kwa maradhi yanayozuilika;
2. Vifo vya watoto wachanga vimepungua kutoka 99.1 kati ya watoto hai 1,000 mwaka 1999 hadi 68 tu mwaka 2004;
3. Vifo vya watoto chini ya umri wa miaka mitano vimepungua kutoka watoto 146.6 kwa kila 1,000 hai mwaka 1999 hadi 112 mwaka jana wa 2004;
4. Idadi ya watoto chini ya miaka mitano wapatao Vitamini A imeongezeka kutoka 1.5 milioni mwaka 1995 hadi 5.7 milioni mwaka jana wa 2004;
5. Tumeanza kutoa bure dawa za kurefusha maisha ya wenye UKIMWI ambapo ifikapo mwisho wa mwaka huu wa 2005 watu 44,000 watakuwa wamepewa dawa hizo. Mwaka huu wa fedha tumetoa fedha zetu wenyewe Shilingi bilioni 20 kugharamia mpango huu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, ingeweza kuendelea, lakini sasa nitaje machache yanayonipa faraja pia kwenye Sekta ya Elimu katika kipindi cha 1995 – 2005.

1. Tumeweza kufuta ada kwenye Shule za Msingi na kupunguza kwa nusu ada za shle za Sekondari;

2. Wanafunzi kwenye Shule za Msingi wameongezeka kwa asilimia 82 na kwenye Shule za Sekondari kwa asilimia 120 katika miaka 10 iliyopita;
3. Idadi ya Shule za Msingi imeongezeka kwa asilimia 26 na ile ya Shule za Sekondari kwa asilimia 117; na
4. Viwango vya kufaulu Shule ya Msingi vimeongezeka kutoka asilimia 14.6 hadi asilimia 49; na kwa Shule za Sekondari kutoka asilimia 24.6 hadi asilimia 38.8 kwa Sekondari za kawaida na asilimia 70.0 hadi asilimia 80.7 kwenye Sekondari za Juu. *(Makofi)*

Mafanikio ya Elimu ya Juu katika kipindi cha mwaka 1995 hadi 2005 yamejitokeza kwenye maeneo haya yafuatayo:-

1. Idadi ya wanafunzi katika Vyuo Vikuu vya Umma imeongezeka kutoka 7,785 mwaka 1995 hadi 32,681 mwaka 2004/2005. ongezeko hilo la wanafunzi 24,896 katika Vyuo Vikuu vya Umma ni sawa na asilimia 319.81; na
2. Katika kipindi hicho hicho idadi ya wanafunzi wa kike imeongezeka kutoka 1,135 mwaka 1995 na kufikia 10,039 mwaka 2004/2005. Ongezeko hilo la wanafunzi 8,904 ni sawa na asilimia 784.5. *(Makofi)*

Ili kupanua udahili wa wanafunzi katika Vyuo vya Elimu ya Juu, Serikali imeanzisha Bodi ya Utoaji na Urejeshwaji wa Mikopo, ambayo imezinduliwa rasmi mwezi Machi, 2005. Bodi hii itasaidia kuongeza udahili, kwani, mikopo itatolewa kwa wanafunzi wa Vyuo vya Elimu ya Juu vya Umma na vile vya Binafsi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, Serikali pia imechukua hatua za makusudi kupunguza tofauti za mapato katika jamii, pamoja na kuondoa kero mbalimbali zilizokuwa zinawakabili wananchi kama ifuatavyo:-

1. Kufuta ada zote katika Shule za Msingi ili kuwawezesha watoto wote wenye umri wa kwenda Shule wanaandikishwa ikiwemo kupunguza ada katika Shule za Sekondari za kutwa za Serikali kutoka Sh. 40,000/= hadi Sh.20,000/= kwa mwaka;
2. Kufuta kodi na ada mbalimbali zinazowaletea kero wananchi, ikiwemo iliyokuwa inaitwa kodi ya maendeleo;
3. Kutoa ruzuku kwa pembejeo za kilimo na mbolea;

4. Kufuta kodi za zana za kilimo zinazoagizwa nje ya nchi, kama matrekta, ili kupunguza gharama za uzalishaji na hivyo, kuongeza uzalishaji wa mazao;
5. Kutoa bure huduma ya tiba katika Hospitali na Vituo vya Afya kwa wanawake wajawazito na watoto wenye umri wa chini ya miaka mitano, wazee; na wagonjwa wa ukoma, kifua kikuu na UKIMWI;
6. Kurekebisha mishahara ya watumishi wake, ambapo kima cha chini cha mishahara ya watumishi wa Serikali kimeongezwa kutoka Sh.17,500/= kwa mwezi mwaka 1995 hadi Sh. 60,000/= kwa mwezi mwaka 2004;
7. Kuanzisha Mfuko wa Pembejeo za Kilimo na kutoa ruzuku kwa wasafirishaji wa mbolea;
8. Kusamehe Kodi ya Ongezeko la Thamani (*VAT*) kwa mazao ghafi ya kilimo na mifugo ikiwa ni pamoja na nyama isiyosindikwa, mazao ya mifugo ambayo hayajasindikwa, samaki zisizosindikwa mazao mengine yote ya kilimo ambayo hayajasindikwa;
9. Kusamehe Ushuru wa Stempu kwa mazao ya kilimo, mifugo na uvuvi. Aidha, ushuru wa stempu haukusanywi katika magulio, mbapo mazao hayo huuzwa kwa wingi;
10. Kusamehe Ushuru wa Forodha kwa zana na pembejeo za kilimo kama vile matrekta, madawa ya kuuwa wadudu na mbolea; na
11. Kuongeza Bajeti za huduma za jamii na miundombinu kama nilivyoainisha. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, nguvu ya mnyonge ni umoja. Na ushirika huru na wenye nguvu ndio nguvu ya wananchi wa kawaida, hususan wakulima na wafanyabiashara ndogo ndogo. Lakini Ushirika wetu ulifika mahali ukakaribia kufa kabisa. Mwezi Machi, 2000 niliitisha Kongamano la wadau wote wa Ushirika kujadiliana la kufanya. Baada ya hapo niliunda Kamati iliyoongozwa na Mheshimiwa Clement George Kahama, ambaye sasa ni Waziri wa Ushirika na Masoko. (*Makofi*)

Namshukuru Mheshimiwa Kahama na Kamati yake kwa kazi nzuri iliyokuwa msingi wa juhudi za Serikali kufufua Ushirika na tumepata mafanikio yafuatayo:-

1. Tumeandaa Sera mpya ya maendeleo ya Ushirika ya mwaka 2002;

2. Tumetunga Sheria mpya ya Ushirika ya Mwaka 2003;
3. Tumeimarisha Taasisi za Serikali zinazohusika na maendeleo ya Ushirika, yaani *COASCO*, Idara ya Maendeleo ya Ushirika na Chuo cha Ushirika Moshi, ambacho sasa kimekuwa Chuo Kikuu Kishiriki cha Ushirika na Stadi za Biashara cha Chuo Kikuu cha Kilimo cha Sokoine;
4. Tumeviwezesha Vyama vya Ushirika kuwa na uwezo tena wa kufanya biashara na kushindana kwenye mfumo wa soko;
5. Tumetoa Elimu ya Ushirika ili wanachama wamiliki na kuviendesha Vyama vyao;
6. Tumeboresha uongozi wa Vyama kwa kuanza kutumia Maadili ya Uongozi wa Vyama vya Ushirika kwa mujibu wa sheria mpya ya Ushirika;
7. Tumehamasisha wananchi kuanzisha Vyama vya Msingi imara na kujiunga kwenye Vyama vya Ushirika. Mafanikio makubwa yameonekana kwenye Vyama vya Akiba na Mikopo ambavyo idadi yake imeongezeka kutoka 800 mwaka 2000 hadi kufikia 1,719 mwaka 2004, vyenye jumla ya wanachama 251,531 kati yao wakiwa wanawake 84,571 sawa na asilimia 34. (*Makofi*)

Mafanikio hayo yameanzisha upya ari ya Ushirika na kuleta matumaini mapya. Kama kauli mbiu ya Umoja wa Vyama vya Ushirika Duniani mwaka huu inayosema, *Microfinance is our Business: Cooperation Out of Poverty*, yaani Asasi ndogo ndogo za fedha ni kazi yetu, tushirikiane kushinda umaskini. Ni kweli kabisa kuwa Asasi ndogo za fedha za kiushirika zina nafasi kubwa kukidhi mahitaji ya mitaji midogo midogo ya fedha kwa wananchi wenye vipato vya chini walioungana kiushirika.

Vyama vya Akiba na mikopo vinawewezesha wanachama wake kutambuliwa kwa pamoja kama asasi za fedha, kuendesha biashara ya fedha (kuweka akiba na kukopa), kuwekeza mitaji katika biashara na uzalishaji, kuongeza mapato ya familia kujimudu katika maisha ya jamii na kupambana na umaskini. Manufaa ya Vyama vya Akiba na mikopo ni makubwa na yako bayana kwa wasiowanachama na wananchi kwa ujumla kuyaona.

Mheshimiwa Spika, ninafurahi kuwa falsafa yetu ya ulinzi ya kuwa na Jeshi dogo lenye uwezo na nidhamu ya hali ya juu, mafunzo ya kutosha na zana za kisasa imeendelea kudhihirisha usahihi wake. (*Makofi*)

Katika kipindi cha mwaka 1995 hadi 2005 Jeshi la Ulinzi la Wananchi wa Tanzania lilidhibiti ipasavyo ulinzi wa mipaka ya Tanzania. Kwa ujumla hali ya ulinzi na usalama wa nchi yetu, wananchi pamoja na mali zao ilikuwa shwari. Aidha, mafunzo muhimu ya kujenga Taifa kwa vijana wa Tanzania, yaliyokuwa yamesitishwa mwaka

1994 kutokana na uwezo mdogo wa Serikali kifedha, yalianza tena kutolewa katika kipindi hiki na yameendelea kutolewa katika baadhi ya Makambi ya Jeshi la Kujenga Taifa kwa ufanisi mkubwa. *(Makofi)*

Katika kipindi cha mwaka 1995 hadi 2005 Wizara ya Ulinzi na Jeshi la Kujenga Taifa imetekeleza mpango kabambe wa kuimarisha na kuboresha Jeshi la Ulinzi la Wananchi wa Tanzania na Jeshi la Kujenga Taifa kama ilivyofafanuliwa kwenye Ilani za Uchaguzi Mkuu wa mwaka 1995 na 2000.

1. Jeshi la Ulinzi limepatiwa zana bora kwa ajili ya kuimarisha ulinzi wa mipaka ya nchi;
2. Mafunzo na mazoezi kwa wanajeshi yamefanyika na kuimarishwa;
3. Upatikanaji wa huduma za msingi kwa Wanajeshi na vijana umeimarishwa;
4. Huduma ya nyumba za kuishi Wanajeshi katika Makambi zimepanuliwa;
5. Maeneo ya Jeshi yamepimwa;
6. Uwezo wa Jeshi la Ulinzi kutoa misaada kwa mamlaka za kiraia wakati wa dharura umeimarishwa na unazidi kuimarishwa;
7. Mafunzo ya ulinzi wa umma (Mgambo), yameimarishwa;
8. Uwezo wa Utafiti na Teknolojia ya Kijeshi umeendelea kujengwa;
9. Ushirikiano wa Kijeshi na nchi mbalimbali duniani, hasa ushirikiano wa kikanda, umeendelezwa;
10. Jeshi letu limeshiriki katika jukumu la Kimataifa la kulinda amani katika nchi zenye migogoro; na
11. Udhibiti wa matumizi ya fedha umeimarishwa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, tumejitahidi katika miaka 10 iliyopita kuboresha mazingira ya kufanyia kazi Wapiganaji wetu. Uwezo bado unataka kuongezewa nguvu, lakini Maafisa na Wapiganaji hawana shaka ya nia, ari, mipango na maandalizi ya lengo hili. *(Makofi)*

Nawashukuru kwa utulivu wao, uvumilivu wao na uelewa wao. Ninawashukuru kwa mchango wao mkubwa wakati wa maafa na majanga ya kitaifa na pia shughuli za ujenzi

wa Taifa kwa kushiriki miradi ya kiraia, kama vile ya ujenzi wa vivuko, madaraja na nyumba. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, Jeshi la Polisi nalo limeimarishwa kwa kupatiwa vifaa na mitambo ya kisasa ya kufanyia kazi ikiwemo vifaa vya kisasa kabisa vya mawasiliano, Maabara za kisasa za uchunguzi wa vielelezo na magari.

Mafunzo mbalimbali yamefanyika kwa Askari Polisi kwa ajili ya kuongeza taaluma mbalimbali na nyumba mpya 7,585 zimejengwa katika maeneo mbalimbali nchini kwa ajili ya Askari Polisi na nyingine zimekarabatiwa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, ili kukabiliana na msongamano wa wafungwa Magereza mapya yamejengwa katika Wilaya ambazo hazina Magereza, kwa kuanzia na Wilaya ya Igunga, Mbarali na Mbinga.

Aidha, pamefanyika ukarabati mkubwa kwenye Magereza tisa yenye ulinzi mkali na ukarabati mdogo mdogo kwenye Magereza yote nchini ili yawe salama kwa ajili ya kuhifadhi wahalifu. Sheria ya Bodi ya Parole ya mwaka 1994 iliyofanyiwa marekebisho mwaka 2002, imewezesha msamaha wa Parole kutolewa kwa wafungwa 1,116. Mwaka 2002 Serikali imeanzisha pia Sheria ya Huduma za Jamii *(Community Service Act, 2002)* kwa lengo la kuwapa wahalifu wa makosa yasiyo ya hatari kwa usalama wa jamii na ambao wana hukumu ya kifungo kisichozidi miaka mitatu, fursa ya kutumikia adhabu zao nje ya Magereza wakifanya kazi za jamii. *(Makofi)*

Jeshi la Magereza nalo limeimarishwa kwa kupatiwa magari zaidi na vifaa vya kisasa vya mawasiliano na kompyuta.

Jumla ya watumishi 5,719 wa Jeshi la Magereza walipatiwa mafunzo mbalimbali. Aidha, Askari 4,036 walijiririwa na wengine 8,532 walipandishwa vyeo. Nyumba mpya 176 zilijengwa na nyingine zilikarabatiwa kote nchini. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, napenda nitumie fursa hii kutoa shukrani na pongezi zangu za pekee kwa Wakuu wote niliofanya nao kazi wa Jeshi la Ulinzi la Wananchi wa Tanzania, Jeshi la Polisi, Idara ya Usalama wa Taifa na Magereza, Makamanda wao, Maafisa na askari wote kwa kazi kubwa, utii uaminifu, uhodari na uwezo mkubwa waliouonyesha. Wapo miongoni mwao waliokufa au kuumia katika kutimiza wajibu wao. Hatuwezi kuwasahau. Wengine wamejitoa kwa ujasiri mkubwa kuepusha hatari kwa usalama wa nchi na raia, kuzima moto, kukabili majambazi na kuokoa raia kwenye majanga na ajali mbalimbali. Wote nawashukuru na kuwapongeza sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, katika miaka 10 ya Serikali ya Awamu ya Tatu tumeendeleza sera yetu ya ujirani mwema. Matokeo yake mipaka yetu imekuwa salama na hakuna aliyejaribu kutuchokoza. La muhimu, tumeshughulikia matatizo ya usalama na amani ya nchi jirani, lakini sisi hatukuwa na chanzo cha wakimbizi kwa wenzetu. Ni kweli wapo Watanzania waliokimbilia shimoni kule Mombasa mwaka 2001, lakini hilo ni tukio la kipekee, ambalo si la kawaida kwa nchi yetu.

Hatujisifu, lakini ni ukweli na dunia inakiri nafasi muhimu ya Tanzania katika suala la amani, usalama na maendeleo katika eneo la Maziwa Makuu na hata Afrika. Tulikuwa wenyeji wa Mkutano wa Wakuu wa Nchi za Eneo la Maziwa Makuu mwaka jana 2004 ambao tunaamini ni mwanzo wa kuleta amani ya kudumu na ushirikiano wa kimaendeleo kwenye eneo hili. Tumefanikiwa kuwarejesha makwao wakimbizi kutoka Rwanda na Burundi na kusaidia sana juhudi za amani na suluhisho la kisiasa kwa matatizo ya nchi hizo. *(Makofi)*

Aidha, tumeshiriki kikamilifu katika juhudi za kuanzisha na kuainisha ushirikiano wa kanda kupitia Jumuiya ya Afrika Mashariki na Jumuiya ya Maendeleo ya Nchi za Kusini mwa Afrika.

Tumerejesha na kuimarisha uhusiano na Mataifa yanayotuhusu na Mashirika ya fedha ya Kimataifa. Hii imetuwzesha kuongezewa misaada, kusamehewa kiasi fulani cha madeni yetu nje ya nchi na kuaminiwa kukopeshwa kwa masharti nafuu. Isitoshe Tanzania imetoa mchango mkubwa Kimataifa kwa kuwa mfano wa usimamizi na matumizi bora ya misaada na kujenga mahusiano mazuri na Wahisani. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, ipo hadithi ya Bwana mmoja aliyepoa kwenye familia yenye uwezo wa fedha akaona hana haja ya kufanya kazi. Siku moja mkewe akahamaki, akamwambia ninaona aibu tunavyoishi. Baba yangu ndiye analipa kodi ya pango, mama yangu ananunua chakula chetu, dada yangu ndiye anatununulia nguo, Shangazi yangu ametununulia gari, nawe hata kazi hutaki! Naona fedheha sana! Mumewe akajinyoosha pale kwenye kochi alipokuwa amepumzika, akasema, ni kweli unastahili kuona aibu, maana wale kaka zako wawili hawana maana kabisa! Hawatupi hata senti moja! *(Makofi/Kicheko)*

Mheshimiwa Spika, hatutaki kamwe nchi yetu iwe kama baradhuli huyo. Ongezeko la mikopo na misaada halijaongeza utegemezi wetu kwa Wahisani. Kwa kweli tumepunguza kidogo utegemezi huo kwamba bado tunategemea Wahisani kwa zaidi ya asilimia 40 ya bajeti ya Serikali si kielelezo cha kupenda utegemezi, ni kielelezo tu cha umaskini ambao mageuzi ya uchumi na ukuaji wake ndiyo dawa pekee, na hatujalemaa. *(Makofi)*

Ongezeko la mahusiano na Wahisani halijapunguza ari yetu ya kudai na kuhimiza kutendewa haki katika uwanja wa Kimataifa na mahusiano ya kiuchumi na kibiashara duniani. Ushiriki wangu kwenye Tume ya Kimataifa kuhusu masuala ya kijamii kwenye utandawazi na pia Tume ya Afrika, pamoja na ripoti za Tume hizo ni kielelezo tosha cha dhamira yetu hiyo. *(Makofi)*

Mojawapo ya mapendekezo ya Tume ya Afrika ni kuanzisha Mfuko wa Kuboresha Mazingira ya Uwekezaji Barani Afrika *(Investment Climate Facility for Africa)*. Pengine nitumie fursa hii kuwataarifu kuwa nimeombwa sana, kuwa mara baada ya kustaafu Urais niwe Mwenyekiti Mwenza wa Mfuko huo, nafasi itakayonipa fursa

kusukuma utekelezaji wa mapendekezo ya Tume ya Afrika kuhusu uwekezaji Barani Afrika. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, hotuba hii imekuwa ndefu mno, kama ambavyo uongozi wa nchi, hasa nchi maskini, kwa miaka 10 ni safari ndefu mno. Watu wengi wamefanya kazi nami na kunisaidia sana katika safari hiyo. Nilifanya kazi vizuri sana na aliyekuwa Makamu wa Rais Mheshimiwa Dr. Omar Ali Juma na ningependa tuzidi kumwomba Mwenyezi Mungu aiweke roho yake mahali pema Peponi. Amen.

Ninamshukuru sana Makamu wa Rais Mheshimiwa Dr. Mohamed Ali Shein. Busara zake, utulivu wake, umakini wake, utu wake na upendo wake kwa Watanzania vimekuwa hazina kubwa kwenye uongozi wangu. *(Makofi)*

Ninamshukuru sana Rais wa Serikali ya Mapinduzi Zanzibar aliyepita, Mheshimiwa Dr. Salmin Amour na huyu wa sasa Mheshimiwa Amani Abeid Karume, kwa ushirikiano wao mkubwa wakati wote ambao tumeongoza nchi. Nilijitahidi kuunda Serikali ya Waadilifu wanaojituma nikawaita “Askari wa Mwavuli.” Pamoja na katuni za kudhihakiki, karibu wote hawakuniangusha na mengi ya mafanikio niliyoyataja hapa yanatokana na mchango wao mkubwa. Nawashukuru sana nikianzia na Waziri Mkuu, Mheshimiwa Frederick Tluway Sumaye, ambaye amenisaidia sana katika miaka 10 ya uongozi wangu. Najua ameamua kustaafu siasa, kwa maana ya Ubunge. Lakini yeye bado ni kijana, ana nguvu na nina uhakika ataendelea kutumikia wananchi na Wana-CCM katika shughuli mbalimbali. *(Makofi)*

Nawashukuru Mawaziri wote, Naibu Mawaziri wote, Makatibu Wakuu na Watumishi wote wa Umma. Natamani ningeorodhesha mafanikio waliyonisaidia kuyaleta Sekta kwa Sekta, Wizara kwa Wizara, lakini muda hautoshi na mengine mengi mazuri nimeshindwa kuyataja. Wataniwia radhi, lakini wote naomba wajue ninatambua mchango wao na ninawashukuru sana. Ninawatakia kheri Mawaziri na Naibu Mawaziri ili wengi wao wachaguliwe tena katika Ubunge. Narudia katika Ubunge. Maana uelewa wao na uzoefu wao ni mkubwa, haufai kupotezwa na mahusiano waliyoyajenga ndani ya Serikali, ndani ya jamii na Kimataifa ni muhimu kwa maendeleo ya Taifa letu. *(Makofi/Kicheko)*

Ninawashukuru sana Wakuu wa Mikoa na Wilaya. Wamefanya kazi kubwa, wakati mwingine katika mazingira magumu. Nawashukuru sana. *(Makofi)*

Natoa shukrani za pekee kwa Washirika wetu katika maendeleo hususan nchi ambazo ni wahisani wetu na Mashirika ya Fedha ya Kikanda na Kimataifa. Nilipoanza kuongoza nchi yetu mahusiano nao hayakuwa mazuri sana. Lakini waliniamini tukafanya kazi pamoja, wakaniunga mkono na mafanikio mengi tuliyoyapata katika miaka hii 10 yamewezeshwa na wao kutuunga mkono. Orodha yao ni ndefu na hotuba hii imekwishachukua muda mrefu. Hivyo, wataniwia radhi, sitaweza kuwataja mmoja mmoja. Naomba tu wote wajue na wote wajisikie kuwa nimewashukuru sana na kuwa ninawaomba waendeleo kushirikiana na Serikali ijayo hasa katika kutusaidia kujenga uwezo wa kupunguza siku hadi siku utegemezi wetu kwao. *(Makofi)*

Nawashukuru sana Viongozi wa Dini zote kwa dua zao kwangu na kwa Serikali na kwa nchi yetu. Nawashukuru kwa mchango wao mkubwa kwenye ujenzi na uendeshaji wa huduma za kijamii. Nawashukuru kwa kupigania mfumo wa utandawazi wa haki zaidi na kwa shinikizo la kwamba nchi kama zetu zisamehewe madeni wa nje. Wametusaikia sana, lakini kazi bado ipo, nawaomba waendeleo kuunga mkono na kufanya kazi vizuri na Serikali ijayo.

Mheshimiwa Spika, daima ninawashukuru na nitazidi kuwashukuru Watanzania walioniamini na kunipa heshima hii kubwa sana ya kuwaongoza katika muda wa karibu miaka 10 sasa. Mwaka 1995 walinichagua kwa asilimia 61.8 ya kura halali. Mwaka 2000 waliongeza imani yao kwangu na kunipa asilimia 71.7 ya kura halali. Kama vile hii haitoshi walionyesha upendo mkubwa sana popote nilipokwenda na wakati naumwa waliniombea kwa Mwenyezi Mungu na kuniletea salamu nyingi sana za pole. Nawashukuru pia kwa ushirikiano wao kwenye shughuli za maendeleo na kwa kunisikiliza na kuniamini. Nawashukuru sana. *(Makofi)*

Nawashukuru Marais walionitangulia, Baba wa Taifa Mwalimu Julius Kambarage Nyerere na Mzee Ali Hassan Mwinyi. Niliwapenda na kuwaheshimu sana na nitaendelea kufanya hivyo maisha yangu yote. Wameweka misingi ya Taifa huru linalojiheshimu na kuheshimiwa na linalojiamini. Niliyoyafanya katika miaka 10 iliyopita yamejengwa juu ya msingi imara waliyoiweka na kuniachia. Ningependa kuamini pia kuwa na mimi nimeongezea pale walipoachia na ninamwachia Rais ajaye mahali pazuri pa kuendelea mbele. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, yote hayo yanawezekana iwapo tutaongeza nidhamu ya kazi, uadilifu na uwajibikaji kwa wananchi, uwazi na ukweli na moyo wa kujituma, kujiamini, kujitegemea na kujiendeleza.

Katika utawala wa kidemokrasia, haki ya kutawala inatokana na ridhaa ya wananchi. Ukishapata haki ya kutawala unaweza kutawala au kama nependavyo mimi, unaweza kuongoza. Ukitawala, unashurutisha; ukiongoza, unashawishi. Sio lazima uwe Mwanademokrasia ndipo utawale. Hata Wakoloni ni Madikteta walitawala. Lakini kuongoza ni kuonyesha njia, ni kuwa mfano bora, ni kuwafanya wananchi waridhike kukuona uko mbele na wao wanafuata. Wanakufuata sio kwa vile wanakuogopa, bali kwa sababu wanakuamini. Na imani ya kweli haipatikani kwa kauli tu, bali hasa kwa vitendo vyako, kwa mwelekeo wako na kwa kuwajali wananchi. Maana, kama alivyosema Kiongozi mmoja wa Dini, “Ukomavu wa Uongozi huja pale unapohisi kuwa unawajali wananchi kuliko unavyojijali wewe mwenyewe”. *(Makofi)*

Ninaamini kwa dhati, kuwa wananchi wanapaswa kuongozwa, sio kutawaliwa. Naamini kuwa ni haki ya msingi ya wananchi kujiridhisha na sera na mwelekeo wa Serikali. Ninaamini kuwa haki hiyo haipatikani kama Serikali haiwajibiki kwa wananchi, kwa kutoa maelezo ya kutosha kwao juu ya kinachofanywa na Serikali kwa niaba ya wananchi, kwa fedha za wananchi na kwa jina la wananchi.

Bunge lijalo na Serikali ijayo wana kazi kubwa kutimiza matarajio ya wananchi. Ninawatakiwa kila la kheri. Ipo methali isemayo: “Ukitaka kumjua mtu alivyo, mpe madaraka.” Karibu nitamaliza kipindi changu cha madaraka. Wananchi wananjua. Matumaini yangu ni kuwa wale ambao wananchi watawaweka madarakani baadaye mwaka huu 2005 watajulikana kwa wema, busara, kujali wananchi, kuchukua umaskini na dhuluma, kujituma na uadilifu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, nimejitahidi kwa uwezo wangu wote kuongoza nchi yetu kwa uadilifu, kwa bidii, kwa ushupavu, kwa haki, kwa amani na kwa lengo la kuijengea nchi yetu heshima kwa jirani na kimataifa na kuiandaa tayari kwa uchumi unaopaa, utakaoshinda vita dhidi ya umaskini. Nawashukuru wote walioniombea kwa Mwenyezi Mungu aliyenijalia uwezo wa nguvu na akili kukamilisha niliyoweza kuyafanya. Niko tayari kuhitimisha n’ngwe ya Awamu ya Tatu. Wakati sasa unakaribia wa kukabidhi kijiti kwa mkimbiaji mwingine. *(Makofi)*

Nitaondoka kwa furaha nikiamini Rais wetu ajaye hatapunguza kasi, bali ataendeleza yaliyo mema kwa nguvu mpya, kasi mpya na ari mpya. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, narudia tena kutoa shukrani zangu kwako na Waheshimiwa Wabunge kwa ushirikiano wenu mkubwa. Ninakutakieni nyote kila la kheri. Sasa natamka kwamba nakusudia kulivunja Bunge tarehe 5 Agosti, 2005. *(Makofi)*

Ahsanteni sana. *(Makofi)*

(Hapa Rais Mkapu aliwaaga rasmi Waheshimiwa Wabunge)

SPIKA: Waheshimiwa Wabunge hicho kitendo mlichokifanya sasa hivi kwa Kiingereza kinaitwa *Standing Ovation*. Tunawashukuru, naomba kwa niaba yenu basi nimshukuru Mheshimiwa Rais kwa hotuba ambayo ameimaliza sasa hivi, nadhani imeonyesha kwamba anatekeleza ile sera yake ya uwazi, ukweli na uadilifu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Rais, tunakushukuru sana. *(Makofi)*

Samahani Mheshimiwa Makamu wa Rais, itifaki ya ndani ya Bunge ni tofauti na itifaki ya nje. Kule nje wanapokuwa viongozi wamekusanyika pamoja, basi itifaki inataka atajwe mmoja, mmoja Mheshimiwa fulani, Mheshimiwa fulani. Ndani ya Bunge ni Mheshimiwa Spika basi na Spika naye ni Waheshimiwa Wabunge, basi. *(Makofi/Kicheko)*

Sasa tumefikia mwisho wa Kikao hiki, nitamwomba Mheshimiwa Waziri Mkuu na Mheshimiwa Kiongozi wa Shughuli za Serikali Bungeni sasa awatoe wageni wetu ili sisi tuhitimisha mambo yetu.

(Hapa Waziri Mkuu na Kiongozi wa Upinzani waliwasindikiza nje ya Ukumbi Rais, Makamu wa Rais na Majaji)

SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, kilichobaki sasa ni kutakiana kheri tu. Kwa hiyo, baada ya kutakiana kheri hiyo, sasa kwa mamlaka niliyopewa na Kanuni za Bunge, naahirisha Bunge mpaka siku atakayoitamka Rais wa Jamhuri ya Muungano. Kwa mujibu wa kanuni zetu, Spika anaahirisha Bunge mpaka siku inayofuata au Waziri Mkuu anaahirisha Bunge mpaka Mkutano unaofuata. Sasa yote hayo hayapo, Mkutano unaofuata baada ya Uchaguzi utaitishwa na Rais kwa barua yake kwa Spika. Bahati njema Spika atakuwa bado ni Spika mpaka wakati huo. *(Makofi/Kicheko)*

Kwa hiyo, sasa Bunge linaahirishwa hadi siku itakayotamkwa na Mheshimiwa Rais kwamba Bunge likutane tena. *(Makofi)*

(05.39 asubuhi Bunge liliahirishwa mpaka litakapoitishwa tena na Mheshimiwa Rais)